אישים באגרות הראי"ה

הרב ישעיה אורנשטיין

מראשי היישוב בירושלים, ראש ישיבת "אהל משה" (ככל הנראה) · תקצ"ו – תרס"ט (1836–1908)

1 אגרות

דברי הרב קוק ודברי הרב שלמה אבינר, ונוסח האגרות המלא

igrot.shlomo-aviner.net

בקצרה

ככל הנראה זהו רבי ישעיה אורנשטיין, מראשי היישוב היהודי בירושלים: באגרת הוא נקרא "הרב הגדול הישיש", והאגרת נכתבה כשנתיים לפני פטירתו. רבי ישעיה אורנשטיין נולד בשנת תקצ"ו (1836) בצפת, ובצעירותו התיישבה משפחתו בירושלים. היה תלמידו של רבי משה יהודה לייב מקוטנא, היה ממקימי השכונות החדשות בירושלים, ייסד את ישיבת "אהל משה" ועמד בראשה, היה שליח של כולל חב"ד וממונה עליו. נפטר בי"ט בחשוון תרס"ט (1908). חתנו היה הרב משה פרנקנטל.

הרב קוק על הרב ישעיה אורנשטיין

בכסלו תרס"ז (1906) השיב לו הרב קוק אחרי שנפגע מחוברותיו. הרב קוק כתב שהתלבט אם להשיב, כי לא רצה לצער תלמיד חכם זקן. הוא הסביר שכל כוונתו היא לעורר את תלמידי החכמים לעיין בפנימיות התורה, במוסר, במחקר ובקבלה, כל אחד לפי כוחו. עוד כתב שצריך להראות שגם לתלמידי חכמים יש כוח מליצה וצחות לשון, כמו שעשה הרמח"ל (כרך א', אגרת מג).

האגרות

כרך א', אגרת מג: בי"ב בכסלו תרס"ז, מיפו: תשובה לתלמיד חכם זקן שנפגע מחוברותיו; מטרתו לעורר את תלמידי החכמים לפנימיות התורה.

"הוא רק לעורר לבב ת"ח, זקנים וצעירים, לעסוק בעיון בפנימיות התורה"

ראו גם

הרב משה פרנקנטל, חתנו. (הרב משה פרנקנטל)

נוסח האגרות

1 האגרות שבהן נזכר הרב ישעיה אורנשטיין, לפי סדר הכרכים, כל אחת עם התמצית שלה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת מג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ב כסלו תרס"ז - יפו **נמען:** הרב ישעיה אורינשטיין

הרב קוק משיב לתלמיד חכם זקן שנפגע מחוברותיו. הרב קוק מסביר שמטרתו לעורר את תלמידי החכמים ללמוד את פנימיות התורה - מוסר, מחקר וקבלה - כל אחד לפי כשרונו, לצד הפלפול בש"ס ובפוסקים. הרב קוק מסביר גם שצריך להראות שלתלמידי חכמים יש כוח מליצה ולשון, כמו הרמח"ל, ושידיעת חכמות העולם, אחרי התמדה בתורה ונקיון המידות, אינה מזיקה. הרב קוק כותב שבעצמו אינו נהנה משבח ואינו מקפיד על ביזוי.

עיקרי הדברים

- לימוד פנימיות התורה לצד ההלכה.
- השכלה כללית בשיעור הנכון.
- לימוד זכות וענווה.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3]. י"ב כסלו תרס"ז[4].

שלו'[5] וברכה לכבוד הרב הגדול הישיש מו"ה[6] ישעי' אורינשטיין נ"י[7],

הגיעתני יקרתו. ובאמת הי'[8] לי ספק אם אשיב אם לא, כי חששתי שמא יש למעכת"ר[9] ח"ו[10] עגמ"נ[11] ממכתבי, ולמה אצער ת"ח[12] זקן שכמותו שי'[13]. מ"מ[14] הכרעתי להשיב בקצרה, אולי יתן השי"ת[15] ויכנסו דברי באזניו, ואז לא יהי'[16] לו כ"כ[17] צער מעצם העובדא של החוברות, והי'[18] זה שכרי להציל נפש יקרה שכמותו מצער ודאגה.

ידע כבודו, שכל עיקר כונתי בחוברותי, ובכל מה שאני כותב, הוא רק לעורר לבב ת"ח, זקנים וצעירים, לעסוק בעיון בפנימיות התורה, בין במוסר בכל הדרכים הנמצאים עמנו מקדושי עליון, בין במחקר בכל הספרים הקדושים שהנחילונו רבותינו הגאונים בעלי המחקר, בין בקבלה ע"פ[19] כל הדרכים שהם מורשה לנו מאבותינו זי"ע[20], בין ע"ד[21] הראשונים, בין ע"ד האחרונים, בין ע"ד החסידות, בין ע"ד רבינו הגר"א[22] והרמ"ח[23] לוצאטו ז"ל[24]. וללמוד את כל הספרים עם דברי זוה"ק[25] וספד"צ[26], ספר הבהיר וספר יצירה, וכל מדרשי חז"ל[27], בעיון ובבקיאות, צריך ע"ז[28] התמדה גדולה, ממש כהתמדת הש"ס[29] ופוסקים, אמנם לא הכל מוכנים לזה מטבע נפשם, ע"כ[30] כל מי שאינו מסוגל, ולבו לב חריף, ודאי שעליו להאריך בעומק פלפול גפ"ת[31] ופוסקים, אבל מי שמוכשר לעסוק בעיון חכמתא וקבלה ע"כ הוא צריך לסדר לו סדרים קצרים, לעומת גודל האריכות של חידוש ופלפול, ומ"מ[32] גם הוא לא יניח ידו מפלפולא של תורה, דקוב"ה[33] חדי בה, אבל עיקר לימודו צריך שיהי'[34] להכיר את קונו. וכ"כ[35] בהקי' ע"ח, ועיין "אור נערב". ובזמן הזה, שבעוה"ר[36] רבים מהצעירים הולכים ונפתים אחרי חלקת לשון נכרי', של בני פריצי עמנו, צריך ג"כ[37] להראות לכל באי עולם, כי גם ת"ח העוסקים בקדושה בתורת אמת לא תחסר להם גם כח המליצה וצחות הלשון. וזו היתה כונת החסיד רמח"ל[38] ז"ל

במעשיו בספרי מליצה וצחות, וגם אני הקטן הנני חפץ למנקט בשפולי גלימי ז"ל, וללכת בעקבותיו כפי מעוט יכולתי. ויען שלשלימות תוה"ק[39] צריך ג"כ ידיעות של חכמת העולם, בכמה ענינים. וביחוד כדי להשיב לאפיקורס, שהוא דבר נחוץ בזמננו מאד, ע"כ אני מזכיר את מה שאמרו רבותינו הגר"א ז"ל ומוהר"ל[40] מפראג, ב"נתיבות עולם" נתיב התורה פי"ד[41], אחרי הזהירות של התמדת התורה ונקיון המדות והמעשים, ביחוד מהכעס, מהגאוה והעצבות, שהם ראשי המדות הרעות, ועם הקביעות התמידית בכל יום בפנימיות התורה כ"א[42] לפי השגתו. ובזה בדוק ומנוסה הוא, שאחרי כל אלה ההקדמות לא יזיקו לו ח"ו כלל ידיעות החכמות, כשילקחו בשיעורים לש"ש, אדרבא יוסיפו לו אומץ בעבודת השי"ת בשמחה רבה ובגדולת המוחין. ואם ח"ו נמצאים איזה אנשים, שהם טועים בדברי, ומגלים בהם פנים שלא ככונתי, בשביל כך אין למנוע את הטוב מהראוים לזה, וכדכתב הרמב"ם[43] ז"ל באגרותיו כי ישרים דרכי ד' וגו'[44]. וע"י[45] התמדת הלמוד בקביעות בנעם פנימיות תוה"ק, יאיר על נפש העוסק בה לשמה אור שמחה ואהבה עליונה, בתענוגים רוחניים מעין עוה"ב[46], ולא יהי' צריך להשתמש כלל ביראה רעה של רצועה בישא, כ"א בשיעור מועט מאד ובזה ימצא בנפשו עז ואמץ, ולא יפחד משום פגע רע, לא בעוה"ז[47] ולא בעוה"ב[48], כי גם כי אשב בחושך ד' אור לי. זהו בקירוב תוכן כונתי בדברי, שהעיר עליהם כת"ר[49]. ומה טוב ומה נעים הוא לדון לכ"ז איש את רעהו, ועי"ז[50] יתקלס עלאה ויתגדל כבוד שמים, וכבוד אה"ק[51] וכבוד ת"ח שבא"י[52] בכלל. ואנכי כשאני לעצמי הנני ב"ה רחוק מלהיות נהנה הרבה כשמשבחין אותי, ולא להיות מצטער ומקפיד הרבה כשמבזין אותי. שבח לשמו יתי'[53], שהעסק התמידי בלמוד המוסר ופנימיות תוה"ק פעל עלי זאת התכונה ע"כ איני מוצא שום צורך להתנצל לפני כת"ר מצדי, רק בשביל לשכך את לבב כבודו שלא יצטער, כי כל ישעי וחפצי הוא לשמח את הבריות ולקיים כפי יכולתי "יראיך יראוני וישמחו". ע"כ אמרתי יהיו נא דברי אלה למנוחת לבב לכת"ר[54]. והשי"ת[55] יברכהו בשיבה טובה, אותו ואת כל אשר לו, ונזכה לראות בשמחת ציון ובנין ירושלים בגילוי כבוד מלכותו יתב' עלינו לשם ולתהלה בכל עמי הארץ, ותמלא כל הארץ דעה את ד', כנפשו היפה ונפש הצעיר אסקופה הנדרסת, המצפה לאורה וישועה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

אני תמה מכת"ר[56] שתובע אותי מענין האיש שכתב ב"החבצלת", וכי אני מכיר אותו, ומה אוכל אנכי, או כל מי ששולח דבריו ברבים, לעשות אם ידברו אודותם דברי הבאי וכיו"ב[57]. הנ"ל[58]

אח"כ[59] חקרתי על הכותב בח', והוברר לי שאין בו אותן הפחיתיות שכת"ר[60] מיחס אליו, ח"ו, וראוי לדון גם אותו לכ"ז, והאמת והשלו'[61] אהבו. הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ז - השנה תרס"ז (1906/1907)
5. שלו' - שלום
6. מו"ה - מורנו הרב
7. נ"י - נרו יאיר

8. הי' – היה
9. למעכת"ר – למעלת כבוד תורתו רום
10. ח"ו – חס ושלום
11. עגמ"נ – עגמת נפש
12. ת"ח – תלמידי חכמים
13. שי' – שיחיה
14. מ"מ – מכל מקום
15. השי"ת – השם יתברך
16. יהי' – יהיה
17. כ"כ – כל כך
18. והי' – והיה
19. ע"פ – על פי
20. זי"ע – זכותו יגן עלינו
21. ע"ד – על דבר
22. הגר"א – הגאון רבי אליהו מווילנה
23. והרמ"ח – והרב רבי שמות שמתחילים באותיות מ, ח (למשל: משה + חיים) – הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
24. ז"ל – זכרונו לברכה
25. זוה"ק – זוהר הקדוש
26. וספד"צ – וספרא דצניעותא
27. חז"ל – חכמינו זכרונם לברכה
28. ע"ז – על זה
29. הש"ס – השישה סדרים (התלמוד)
30. ע"כ – על כן
31. גפ"ת – גליל פתח תקוה (או: גבול פתח תקוה)
32. ומ"מ – ומכל מקום
33. דקוב"ה – דקודשא בריך הוא
34. שיהי' – שיהיה
35. וכ"כ – וכל כך
36. שבעוה"ר – שבעוונותינו הרבים
37. ג"כ – גם כן
38. רמח"ל – רבי משה חיים לוצאטו
39. תוה"ק – תורתנו הקדושה
40. ומוהר"ל – ו + מוהר"ל: מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות ל (כגון לוי / ליב) – הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
41. פי"ד – פרק י"ד
42. כ"א – כי אם
43. הרמב"ם – רבי משה בן מימון
44. וגו' – וגומר (וכן הלאה בפסוק)
45. וע"י – ועל ידי
46. עוה"ב – עולם הבא
47. בעוה"ז – בעולם הזה
48. בעוה"ב – בעולם הבא
49. כת"ר – כבוד תורתו
50. ועי"ז – ועל ידי זה
51. אה"ק – ארץ הקודש
52. שבא"י – שבארץ ישראל
53. יתי' – יתברך
54. לכת"ר – לכבוד תורתו

55. והשי"ת - והשם יתברך
56. מכת"ר - מכבוד תורתו
57. וכיו"ב - וכיוצא בזה
58. הנ"ל - הנזכר לעיל
59. אח"כ - אחר כך
60. שכת"ר - שכבוד תורתו
61. והשלו' - והשלום